

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, використання в освітньому просторі ЗДО народознавчого матеріалу робить процес навчання цікавим, створює у дітей бадьорий настрій, полегшує засвоєння навчального матеріалу, розвиває пізнавальні процеси дошкільників у тісній єдності з рідним народом. Пізнаючи рідний народ, дитина пізнає себе.

Список використаних джерел

1. Андрощук І. Педагогічні аспекти формування пізнавальних інтересів учнів. *Імідж сучасного педагога*. 2009, № 2–3. С. 38–46.
2. Булашев Г. Український народ (У своїх легендах, релігійних поглядах і віруваннях). – К.: Довіра, 1992. С. 23–45, 124–138.
3. Коновалова А. С. Розвиток пізнавального інтересу як засіб формування особистості молодшого школяра. *Світ виховання*. 2010, №5. С. 50–62.
4. Назарець Л. М. Формування пізнавального інтересу учнів. *Обдарована дитина*. – 2009, №4. С. 61–65.
5. Поліщук І. О. Поняття «національна ментальність». *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Випуск № 2 (33), 2017, С.105–112.
6. Тягур Т. І. Барви українських обрядів. *Початкове навчання та виховання*. 2009, №7. С. 2–16.

УДК 373.2.018.1.015. 31

Россоха О.І.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка
Науковий керівник – к.п.н., доц. Манжелій Н.М.*

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

У статті висвітлюється роль сім'ї у формуванні та розвитку особистості дитини дошкільного віку. Наголошується на її впливові на емоційний, соціальний, особистісний розвиток дошкільника.

Ключові слова: сім'я, сімейне виховання, дитина, батьки, взаємовідносини, дошкільник.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства проблеми родини, сімейного виховання, впливу батьків на формування особистості стають усе більш актуальними. Сім'я покликана забезпечувати дитині умови, необхідні для її первинної соціалізації, адже саме батьки несуть правову, матеріальну й моральну відповідальність за особистісний розвиток і виховання своїх дітей. У Законі України «Про охорону дитинства» зазначається, що сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення.

Порівняно з іншими соціальними інститутами сім'я має певні особливості, які істотно впливають на становлення особистості. У дошкільному віці, коли дитина найбільшою мірою сприймає виховні впливи, саме родина стає першою об'єднуючою ланкою між особистістю і суспільством, формує власний спосіб життя, мікрокультуру, основою якої є цінності й елементи культури суспільства, виступає першим виховним інститутом, зв'язок з яким людина відчуває протягом усього свого життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні теоретичні і методологічні напрями проблеми виховання дітей у сім'ї відображені у працях класиків педагогіки і психології (Л.Виготського, Я.Коменського, Г.Г.Костюка, П.Лесгафта, А.Макаренка, Й.Песталоцці, В.Сухомлинського, К.Ушинського та ін.). Висвітленню практичних аспектів виховання дітей у сім'ї присвячено багато досліджень вітчизняних вчених (Л.Алексєєва, З.Зайцева, О.Киричук, С.Максименко, М.Стельмахович). Проблеми гуманізації взаємин між батьками, батьками і дітьми розкриті у працях Т.Алексєєнко, Л.Білої, М.Боришевського, Н.Ватутіної, А.Дьяконової, В.Кравця, В.Сенько, Н.Шевченко, С.Ярмолицької.

Мета статті: висвітлити особливості впливу сімейного виховання на особистісний розвиток дитини дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. За останні десятиліття намітився ряд тривожних тенденцій, які свідчать про кризові явища в сім'ї, що зачіпають як подружжя, так і батьківсько-дитячі взаємини. Зміна демографічної ситуації, падіння народжуваності, збільшення кількості одиноких, неблагополучних сімей приводить до труднощів особистісного розвитку і недостатньої комунікативної компетентності дітей, які виховуються у таких сім'ях.

Відомо, що саме сім'ї належить вирішальне значення у формуванні моральних основ особистості, характеру, ціннісно-мотиваційної сфери, розвитку емоційного світу дитини, вихованні поваги до батьків, родини, старших, близьких людей, інших членів суспільства. Сім'я має більші можливості для виховання, ніж дошкільний заклад, оскільки в ній об'єднані люди різного віку, статі, роду занять, дорослі члени родини можуть впливати на дитину в різних життєвих ситуаціях, однією дитиною опікуються, як правило, кілька дорослих. Вплив сім'ї на дошкільника порівняно з впливами інших соціальних інституцій відзначається найбільшою тривалістю і постійністю. Такі особливості визначають позитивний, незамінний вплив сім'ї на дітей дошкільного віку [5, с.92].

Для повноцінного розвитку дитини необхідними є материнська і батьківська любов, існування тісної взаємної прихильності між дитиною і батьками, які про неї піклуються. Відсутність батьків, як об'єктів прихильності, обмежує можливості соціалізації – відтворення дитиною соціально значимих еталонів поведінки.

Потреба в співробітництві з дорослими як об'єктивно необхідній умові засвоєння дитиною соціального досвіду є найважливішим надбанням дошкільного віку, що виступає в контексті з предметною діяльністю основним фактором розвитку пізнавальної діяльності дітей і спілкування з однолітками. Автори (Е.Еріксон, Н. Авдєєва, М. Лисіна) доводять, що саме в цьому віці починає формуватися самосвідомість і розвивається первинна здатність до емпатії. Дитина вбирає в себе способи емоційного реагування дорослих по відношенню до подій, які відбуваються в світі. Саме батьківська турбота є найбільш придатним навколишнім середовищем, яке сприяє оптимальному розвитку дитини [1, с.16].

Сім'я володіє деякими спеціальними рисами, що вирізняють її серед інших інститутів виховання, як-от: особистісні контакти з батьками відрізняються від усіх інших контактів дітей неперервністю, стійкістю та необмеженістю в часі; тісні взаємини та любов вносять у відносини дітей та батьків глибоку емоційність і щирість, у результаті створюються сприятливі умови для взаємовпливу, емоційного зараження; зв'язки, що об'єднують батьків та дітей, досить різноманітні і визначаються сімейними почуттями, спільним проживанням, загальносімейними формами побутової праці, дозвіллям. Саме в родині формуються норми правильної поведінки, розкриваються внутрішній світ та індивідуальні якості, вона сприяє самоствердженню, стимулює соціальну і творчу активність особистості [4, с.49].

Вплив сім'ї на розвиток особистості залежить від її складу, морально-психологічного клімату, соціальної орієнтації, загальної та педагогічної культури батьків, часу і характеру спілкування кожного з них з дитиною, єдності чи суперечливості вимог до неї, сімейних інтересів тощо. Створення безпечного, стабільного та розвивального середовища є однією з основних умов повноцінного виховання дітей дошкільного віку. За даними експертів, випадки відсутності належного догляду за дітьми дошкільного віку частіше зустрічаються в сім'ях, які знаходяться в складних життєвих ситуаціях, малозабезпечених, неповних та багатодітних, а також в тих, де батьки страждають на алкоголізм чи наркоманію [3, с. 23].

Весь виховний процес у сім'ї – це насамперед постійне спілкування. Від того, як воно складається і розвивається, залежить психологічний мікроклімат у родині, формується особистість дитини, її інтереси, моральна сфера. Потреба у активному спілкуванні з батьками виникає ще в ранньому дитинстві, коли сім'я цілком забезпечує усі життєві потреби дитини, адже у процесі взаємодії з батьками формується її особиста свідомість. У дошкільному віці дитина долає шлях від відокремлення себе від дорослого («Я сам») до відкриття свого внутрішнього життя, тісно пов'язаного із зовнішньою діяльністю [2, с. 93].

Спілкування батьків з дітьми дошкільного віку має надзвичайно важливе значення для їх психічного розвитку. Навколо спільних дій розгортаються нові для дитини форми спілкування з дорослими. Емоційно позитивне ставлення батьків створює той фон, на якому малюк може успішно оволодіти способами користування новими предметами. Саме в процесі спілкування з батьками дитина набуває навичок мови і мислення, предметних дій, опановує основи людського досвіду, пізнає і засвоює правила людських взаємин, притаманні людям властивості, прагнення, ідеали.

Визначальна роль у особистісному розвитку дитини дошкільного віку належить матері, яка піклується про задоволення її життєво необхідних потреб у їжі, відпочинку, чистоті тощо. Але тільки цього недостатньо для її нормального психічного розвитку. Матері необхідно налагодити доброзичливі, емоційно позитивно забарвлені, стабільні стосунки, які є провідним каналом передачі суспільного досвіду, шляхом педагогічно доцільних впливів на дитину [6, с.24].

Діти дошкільного віку у грі часто наслідують маму, у них розвивається символічна дія (використання заміників). Здатність наслідувати лежить в основі інтелектуального та моторного розвитку дитини. У процесі спілкування з батьками вона вчиться розуміти іншу людину. Дитина починає усвідомлювати певний рівень своєї компетентності в діяльності, успіх в оволодінні предметами, наслідуванні батьків і стає ініціатором зміни відносин з дорослим, спрямованої на розвиток самостійності. Її входження у доросле життя пов'язане із сюжетно-рольовою грою, де дитина відчуває себе дорослою [5, с.90].

Варто наголосити, що для дошкільника важливим є особливий зв'язок не тільки з матір'ю, але і з батьком. І не лише тому, що у цьому віці дитина залежна від дорослого, а й тому, що в неї ще немає тривалих і постійних взаємин з іншими дітьми. Стосунки батьків з дитиною, яка потребує уваги до себе, називають «малим інтимним колом спілкування» (О. Леонтьев). Невипадково з усього дитинства найяскравіші спогади залишаються про дошкільний період, коли дитина разом з батьками освоювала простір невідомий для неї і цікавий світ дитинства [4, с.49].

Дошкільників дуже цікавлять іграшки, які можуть бути використані в процесі спілкування, бо, поряд зі схильністю до обстеження предметів, діти за допомогою матерів (а потім і самостійно) люблять поєднувати різні предмети та їх частини в нові комбінації, переносити одні й ті ж дії на різні предмети, замінювати один предмет іншим. Для дітей, які мають вищий рівень спілкування з дорослими, властива предметна діяльність з елементами уяви і креативності. Володіючи особливими можливостями у формуванні емоційного, чуттєвого розвитку дитини, батьки, тим самим створюють передумови

мови для розвитку індивідуальності, оскільки ніщо так не виражає її суб'єктивний світ, як почуття. Тому внесок батьків у емоційний розвиток особистості дитини дошкільного віку унікальний [2, с.95].

Висновки. Отже, сім'я є першою соціальною групою, в якій дитина дошкільного віку засвоює суспільні норми, моральні правила, навички індивідуальної і колективної діяльності, природними середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, соціального розвитку, саме в ній відбувається повноцінне формування і виховання її особистості.

Список використаних джерел

1. Біла І. Формування світогляду дитини в умовах сімейного виховання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 7. С. 15–20.
2. Голдобіна К. Будуємо гуманні взаємини батьків і дітей. *Дошкільна освіта*. 2011. № 2. С. 92–102.
3. Лисенко Л. Сім'я як життєтворча система розвитку особистості. *Психолог дошкілля*. 2015. № 11. С. 21–27.
4. Ригель О. Первісток та друга дитина в сім'ї: чи безумовна любов. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2016. № 2. С. 49–50.
5. Токарева Л. Сім'я як простір виховання дошкільника. *Дошкільна освіта*. 2010. № 2. С. 89–94.
6. Ярмолицька С. Формування гармонійних батьківсько-дитячих відносин у родині. *Психолог*. 2014. № 24. С. 21–25.

УДК 373.2.091.33-27.22:796

Русіна К. С.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка*

Науковий керівник –кп.н., доц. Ковалевська Н. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР Б. НІКІТИНА У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто особливості використання інтелектуальних ігор Бориса Нікітіна як елемента технології інтегрованого навчання і виховання в ЗДО. Автором висвітлено теоретико-методичні аспекти використання ігор Б. Нікітіна у роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові поняття: інтеграція, інтелектуальна творча гра, ігрова діяльність, дитина дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зміна пріоритетів галузі дошкільної освіти, особистісно-орієнтований підхід до навчання і виховання дітей значною мірою вимагають переосмислення ідеї навчання в контексті виховання та розвитку особистості, зокрема, для вирішення проблем гуманізації освіти, яка має ґрунтуватися на принципах гуманітаризації, диференціації та інтеграції.